

Vergaderjaar 1997–1998

25 726

Criminaliteit in relatie tot integratie van etnische minderheden

Nr. 6

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 23 april 1998

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken¹ heeft op 8 april 1998 overleg gevoerd met minister Dijkstal van Binnenlandse Zaken en minister Sorgdrager van Justitie over **de nota Criminaliteit in relatie tot de integratie van etnische minderheden (CRIEM)** (25 726, nr. 1). Van het gevoerde overleg brengt de commissie bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissie

Mevrouw **Noorman-den Uyl** (PvdA) waardeerde het dat in de nota niet alleen een analyse wordt gegeven van de verschillende vormen van criminaliteit onder bepaalde groepen etnische minderheden, maar vooral ook wordt ingegaan op het voorkomen van criminaliteit onder jongeren. Het is immers noodzakelijk dat preventie van criminaliteit in een zo vroeg mogelijk stadium plaatsvindt. Toch kreeg zij graag ook inzicht in de wijze waarop het kabinet de criminaliteit onder de boven-25-jarigen, wat de aanleiding vormde voor de nota, in beeld brengt en houdt. Het is een omissie dat de problematiek van de criminaliteit onder etnische jongeren geheel los wordt behandeld van die onder de autochtonen. De focus in dezen moet niet alleen op allochtonen, maar op eenieder worden gericht. Zij wenste er geen misverstand over te laten bestaan dat ten aanzien van de criminaliteit sprake is van een oververtegenwoordiging van allochtone jongeren. In de nota wordt terecht gesteld dat deze cijfers wellicht ook worden beïnvloed door de prioriteitsstelling bij de opsporing, waardoor het accent bij de registratie soms komt te liggen op mensen van etnische afkomst. Tegelijkertijd zijn het de allochtonen zelf die het meest onder deze criminaliteit leiden. Zij hebben evenveel afschuw van criminaliteit als eenieder in Nederland.

In de nota is zorgvuldig geanalyseerd waarom de problemen in met name de tweede en derde generatie etnische minderheden versterkt doorwerken. Zo kan de leefomgeving van invloed zijn op het ontstaan en het toenemen van de criminaliteit. Ook verstoringen in de gezinsstructuur spelen hierbij een rol. Het is van belang om daarbij te beseffen dat het om een relatief kleine groep gaat en te onderkennen dat vooroordelen en discriminatie met zich brengen dat allochtonen het in de Nederlandse samenleving moeilijker hebben. Onderzoek toont aan dat allochtonen vier

¹ Samenstelling:

Leden: V. A. M. van der Burg (CDA), Te Veldhuis (VVD), Van der Heijden (CDA), De Cloe (PvdA), voorzitter, Janmaat (CD), Van den Berg (SGP), Scheltema-de Nie (D66), ondervoorzitter, Apostolou (PvdA), Zijlstra (PvdA), Van der Hoeven (CDA), Van Heemst (PvdA), Remkes (VVD), Gabor (CDA), Koekkoek (CDA), Nijpels-Hezemans (groep-Nijpels), Oedayraj Singh Varma (GroenLinks), Hoekema (D66), H. G. J. Kamp (VVD), Essers (VVD), Dittrich (D66), Cornielje (VVD), Rouvoet (RPF), Rehwinkel (PvdA), Wagenaar (PvdA) en Wessels (D66).

Plv. leden: Dankers (CDA), Van Hoof (VVD), Bijleveld-Schouten (CDA), Liemburg (PvdA), Poppe (SP), Schutte (GPV), Jeekel (D66), Duivesteijn (PvdA), Feenstra (PvdA), Verhagen (CDA), M. M. van der Burg (PvdA), Van der Stoel (VVD), Mateman (CDA), Mulder-van Dam (CDA), Van Wingerden (AOV), Rabbae (GroenLinks), Van Boxtel (D66), Korthals (VVD), Luchtenveld (VVD), Assen (CDA), Klein Molekamp (VVD), Leerkes (Unie 55+), Van Oven (PvdA), Noorman-den Uyl (PvdA) en Bakker (D66).

keer zo vaak moeten solliciteren om aan een baan te komen dan autochtonen met gelijke kwalificaties. De vraag is dan ook of justitie niet vaker vervolging tegen discriminatie moet instellen.

Mevrouw Noorman vond het een goede zaak dat met de nota een interdepartementale aanpak wordt gepresenteerd. Te lang hebben de verschillende ministeries met goedbedoelde plannen langs elkaar heen gewerkt, hetgeen tot onvoldoende verandering heeft geleid. De problematiek is immers al tien jaar oud en neemt, ondanks alle inspanningen, op onderdelen toe. Dat kan het gevolg zijn van het feit dat de aanpak zo versplinterd was en soms weinig geregisseerd.

Zij constateerde ook enige tegenstrijdigheid in de door het kabinet voorgestane aanpak. Zo is sprake van een directe aansturing door de minister van Binnenlandse Zaken, maar het werk moet wel op lokaal niveau worden gedaan. De vitale rol van gemeenten en buurten als dragers voor de noodzakelijke veranderingen in normen en waarden komt slechts marginaal in de nota naar voren. Gemeenten dienen een wezenlijke rol te spelen bij de regievoering. De inzet van de regering moet zijn gericht op het versterken van de sociale cohesie tussen groepen mensen, want dat vormt de voorwaarde voor het bestrijden van criminaliteit onder jongeren. Daarvoor is de betrokkenheid van gemeenten en allochtone zelforganisaties van vitaal belang. Het gaat dan niet alleen om gemeenten met meer dan 100 000 inwoners, maar om elke gemeente die te maken heeft met de onderhavige problematiek. Waarom zijn bijvoorbeeld de aanbevelingen van mevrouw Junger-Tas voor een integrale aanpak op wijkniveau met inzet van zelforganisaties, kerken, welzijnswerk en zorginstellingen niet overgenomen? Er wordt tevens gesproken van een structurele aanpak, maar tegelijkertijd van nieuwe pilots en projecten. Ook komt het inverdiene van middelen aan de orde, terwijl iedereen op zijn vingers kan natellen dat meer geld nodig is. Op welke gebieden treden die inverdieneffecten op? Overigens blijkt uit de voorjaarsnota dat het kabinet voor 1998 6,5 mln. heeft gereserveerd ter uitvoering van een aantal projecten uit de CRIEM-nota. Komt bijvoorbeeld ook het Arnhemse project op dit terrein voor deze financiering in aanmerking?

Voorts wees mevrouw Noorman erop dat met de CRIEM-nota bepaald niet is voldaan aan de integrale aanpak, zoals bedoeld in de vorig jaar aanvaarde motie van de PvdA (25 001, nr. 12). In deze motie wordt de regering verzocht een integraal plan van aanpak op te stellen, in nauwe samenwerking tussen de ministeries van BiZa, OCW, SZW, Justitie en VWS, op de gebieden: toegangskwalificaties hoger onderwijs, het voorkomen van schooluitval, toeleiding naar werk, criminaliteitspreventie, preventief jeugdbeleid, opvoedingsondersteuning en hulpverlening. Zo'n integrale aanpak is geboden om jongeren een goede kans te bieden om in de maatschappij te participeren. Het is daarom verbazingwekkend dat het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid niet bij de totstandkoming van de CRIEM-nota was betrokken, want werk is een van de meest vitale elementen om mensen weer op het rechte pad te brengen en nieuwe kansen te geven. Hieraan dient alsnog aandacht te worden geschonken. Ook de betrokkenheid van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen was slechts marginaal, al is staatssecretaris Netelenbos blijkens de toelichting bij de voorjaarsnota voornemens om op dit punt actie te ondernemen.

Verder benadrukte mevrouw Noorman zich te hebben gestoord aan de marginale rol die de regering in de nota toekent aan de allochtone gemeenschap zelf. Deze gemeenschap voelt zich nauw betrokken bij de jongeren die ontsporen en kan wel degelijk een belangrijke rol spelen bij het oplossen van problemen. In dat verband betreurde zij het dat het succesvolle Gogamproject in Gouda, gericht op allochtone ouders wier kinderen extra begeleiding nodig hebben, slechts voor een jaar door het ministerie van Justitie werd gesubsidieerd. Overigens deelde zij mede dat

haar fractie de berichtgeving en verantwoording over de besteding van de Van Montfransgelden tot op heden onvoldoende vindt. Tot slot gaf mevrouw Noorman aan dat in het rondetafelgesprek over de onderhavige problematiek veel informatie naar voren is gekomen. Daarbij bleek dat tot op heden te weinig is gedaan met de resultaten van in gang gezette projecten. Het leren van in gang gezet beleid is van vitaal belang en dient vooraf te gaan aan voortzetting van of de inzet van nieuw beleid. Met het oog daarop vroeg zij de regering om voor de Kamer zichtbaar te maken wat het resultaat is van in gang gezet beleid, zodat op basis daarvan «best practices» kunnen worden gedefinieerd.

De heer **Kamp** (VVD) releveerde dat de minister van Binnenlandse Zaken als coördinerend minister voor het minderhedenbeleid twee kernproblemen heeft gesignaleerd: nieuwkomers die geen Nederlands spreken en allochtonen die onevenredig veel bij criminaliteit betrokken zijn. Voor het eerste probleem is met de Wet inburgering nieuwkomers de trein op de rails gezet. Naar de mening van de VVD-fractie moet dat in een volgende kabinetsperiode worden vervolgd in de vorm van het leren van Nederlands door iedereen die al eerder naar Nederland kwam. Voor het tweede probleem is met de voorliggende CRIEM-nota een prima aanpak gepresenteerd.

Hierna gaf de heer Kamp aan dat de aanpak zich niet mag beperken tot de allochtonen uit de vier grootste etnische groepen, want ook andere etnische groepen hebben met dezelfde of vergelijkbare problemen te maken. Het basisprobleem is de achterblijvende integratie, hetgeen leidt tot marginalisering. Het uiteindelijke resultaat is segregatie. De VVD wenst evenwel één samenleving met werkelijk gelijke kansen voor iedereen, allochtoon of autochtoon. De problemen zijn groot, maar nog steeds oplosbaar. De grotere betrokkenheid van allochtonen bij criminaliteit wordt voor een deel veroorzaakt door de culturele afstand tussen de landen van herkomst en Nederland en door het feit dat Nederland nu eenmaal een tolerante en flexibele samenleving is. Voorzover de problemen deze achtergrond hebben, kunnen zij slechts worden beperkt door het aantal immigranten te beperken. De rol van de moskeeën is in de CRIEM-nota tot de juiste bescheiden proporties teruggebracht. Repressie en preventie staan elkaar niet in de weg: van een stevig repressief optreden gaat een grote preventieve werking uit. De CRIEM-aanpak moet uiteindelijk tot resultaat hebben dat de positie van allochtonen in Nederland verder verbetert. Het beleid is ten gunste van allochtonen en kan slechts succes hebben als het samen met hen wordt ontwikkeld en uitgevoerd. Desgevraagd wees de heer Kamp erop dat op rijksniveau al mogelijkheden voor participatie van de zelforganisaties zijn geschapen via het reguliere overleg en de subsidieregelingen op dit punt. Via het grotestedenbeleid is al geld uitgetrokken voor de participatie in de grote gemeenten. Ten aanzien van de andere gemeenten kan hiermee rekening worden gehouden bij de komende herziening van de gemeentefinanciën. In de nota wordt de betrokkenheid van jonge allochtonen bij criminaliteit als ernstig omschreven en gesteld dat het met het huidige beleidsinstrumentarium niet lukt om tot een trendbreuk te komen. De relatieve cijfers, de grote aantallen in absolute zin en de concentratie in de grote steden zijn zeer verontrustend. Het is hoog tijd voor een structureel beleid, voor het formuleren van een eenduidige doelstelling en voor een duidelijke regie. Het accent moet liggen bij preventief integratiebeleid, dwingender dan tot nu toe, aangevuld met repressief beleid. Het kabinet kiest voor een sluitende, individuele en gestructureerde benadering van alle etnische jongeren die zich met lichtere vormen van criminaliteit bezighouden dan wel daartoe neigen. Naar de mening van de VVD-fractie moet dit niet alleen tot jongeren uit etnische groepen worden beperkt, want ook hier moet iedereen, allochtoon of autochtoon, gelijk worden behandeld.

Het staat volgens de heer Kamp buiten kijf dat de regie van de beleidsuitvoering slechts bij de gemeenten kan liggen. Het is daarom verheugend dat de VNG met een zinvolle uitwerking is gekomen van de CRIEM-nota, waarin terecht het accent is gelegd op de verschillende aandachtsvelden (thuis, school, vrije tijd en werk). Het kabinet kiest voor dezelfde lijn en dat maakt het voor de bewindslieden mogelijk om snel zaken te doen. Om sluitende en afrekenbare afspraken te kunnen maken voor het op elkaar afstemmen van de inzet van alle betrokken instanties, zullen de gemeenten ondersteuning van de rijksoverheid op prijs stellen. Het gaat dan om zaken als het vrijmaken van geld, praktische ondersteuning bij het verrichten van onderzoek, coördinatie van bovenlokale voorzieningen, het wegnemen van knelpunten in regels, de omvang van de immigratie, het uitzettingsbeleid, de betrokkenheid van politie en justitie, de samenhang tussen preventie en repressie en het overleg met de landelijke minderhedenorganisaties. In dat kader verdient het aanbeveling om de tijdelijke begeleidingscommissie te betrekken bij alle drie beleidssporen uit de nota en daarin een vertegenwoordiger van de VNG en een vertegenwoordiger van de allochtone gemeenschappen op te nemen. De heer Kamp kon zich vinden in het onderscheid tussen de drie sporen dat in de nota is gemaakt. Wel dient bij het eerste spoor, preventie voor de zeer jeugdigen, rekening te worden gehouden met de omstandigheden waarin de ouders moeten leven. Het is essentieel dat die ouders werk hebben, op eigen kracht hun weg in de samenleving kunnen vinden en een positief voorbeeld voor hun kinderen kunnen zijn. Een activerend arbeidsmarktbeleid en het tegengaan van misbruik van sociale voorzieningen werken dan ook preventief als het gaat om de criminaliteit. Ten aanzien van de overgang van opleiding naar de arbeidsmarkt zou het kabinet het initiatief moeten nemen voor afspraken tussen overheden en organisaties van werkgevers om de groep van voldoende gemotiveerde en gekwalificeerde allochtone jongeren te plaatsen, zo mogelijk op herkenbare posities in de organisaties. Dat zal immers een positief stimulerend effect hebben voor de groep die het moeilijk heeft. Het zou een drama zijn als dit in deze tijd van voorspoed niet lukt, gelet op de groei van 500 000 banen in de afgelopen vier jaar en de gewenste groei van nog eens 500 000 banen in de komende vier jaar.

Ten aanzien van het eerste spoor, preventie voor de zeer jeugdigen, moet de overheid niet de verantwoordelijkheid van de ouders overnemen. Wel kan de overheid opvoedingsondersteuning bieden. Hiervoor moeten bij voorkeur personen uit de eigen groepen worden ingeschakeld: sociale mentoren. Zij zijn beschikbaar en dit biedt zinvolle additionele werkgelegenheid. Het signaleren van problemen bij de zeer jeugdigen bij de consultatiebureaus, de kinderopvang en de peuterspeelzalen is niet zo moeilijk, maar over het oplossen van deze problemen blijft de nota erg vaag. Een verlaging van de leerplichtige leeftijd is niet de oplossing, want thans gaat al 98% van de vierjarigen naar school. Het is beter om te komen tot een kwalitatieve opwaardering en intensivering van de kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk, waarbij ook met intensieve taalprogramma's kan worden gewerkt.

Ten aanzien van het tweede spoor, preventie voor schoolgaanden, is het ook van belang dat met voorschoolse activiteiten en de ondersteuning door sociale mentoren een soepele overgang naar school kan worden gemaakt. Men moet niet alleen blijven werken aan taal- en andere achterstanden, maar ook adequate begeleiding aan de kinderen bieden, ook weer bij voorkeur door mensen uit de eigen groep. Daarvoor zal het nodige geld beschikbaar moeten worden gesteld. Tevens moet direct, consequent en adequaat worden gereageerd op spijbelen en voortijdig schoolverlaten. Vooruitlopend op het derde spoor komen ook politie en justitie bij het tweede spoor in beeld, zeker ook omdat dan snel resultaten zijn te bereiken. Bij de noodzakelijke verbetering van de ouderparticipatie

kan Forum een belangrijke rol spelen, namelijk via het opzetten van een transferpunt ouderparticipatie.

Het derde spoor, repressie voor hen die al bij criminaliteit betrokken zijn, is alleen kansrijk in het verlengde van de eerste twee sporen. Het gaat om het eerder signaleren en eerder en consequenter ingrijpen. Het blijft een zware opgave die meer daadkracht van de overheid zal vergen. Ook de VVD-fractie kiest daarbij voor een programma op maat met een individuele trajectbegeleider, zij het niet alleen voor allochtone jongeren maar voor elke jongere die bij de criminaliteit betrokken is. Een probleem bij de drie sporen vormt de gegevensuitwisseling en registratie, nodig voor een sluitende aanpak.

Voorts benadrukte de heer Kamp dat het kabinet bij voldoende steun in de Kamer voor de CRIEM-nota moet komen tot afspraken met de VNG en de financiële consequenties ten behoeve van het nieuwe regeerakkoord in beeld moet brengen. De bestaande budgetten zijn zeker niet voldoende, want er is in ieder geval tijdelijk extra geld nodig voor de taakverzwaring voor de consultatiebureaus, de kinderopvang en de peuterspeelzalen, de sociale mentoren, de leerlingbegeleiders en de programma's op maat met de individuele trajectbegeleiders. De noodzakelijke aanpak mag niet worden opgehouden vanwege het niet tijdig reserveren van voldoende middelen. De afronding van de voorbereiding kan gepaard gaan met het begin van de invoering van de CRIEM-aanpak in die steden waar de urgentie het hoogst is en waar al een uitvoeringsstructuur voor de integrale aanpak aanwezig is: de vier grote steden en Arnhem. De aanpak dient daarna zo spoedig mogelijk in het gehele land een vervolg krijgen. De uitvoering zal een zware maar dankbare opgave zijn, want een succesvolle uitvoering zal in zeer belangrijke mate positief bijdragen aan de verdere integratie van etnische minderheden. De eerste concrete resultaten moeten in het eerste jaar van de komende kabinetsperiode al kunnen worden bereikt.

De heer **Gabor** (CDA) toonde zich zeer verheugd over de reacties op de CRIEM-nota van de Stichting samenwerkingsverband van Marokkanen en Tunesiërs, Forum, de Stichting Surinaams inspraakorgaan, de VNG en het Landelijk overleg minderheden (LAO), alsmede over het antwoord van het kabinet d.d. 24 februari jl. op de door hem gevraagde nadere precisering. Met collega Kamp onderschreef hij de analyse uit de CRIEM-nota. Wel zou hij het op prijs stellen als zijn dertien vragen over de nota, die hij aan de bewindslieden ter hand had gesteld, vandaag worden beantwoord.

Met de regering constateerde hij dat de criminaliteitsproblematiek onder Marokkaanse, Turkse, Antilliaanse en Surinaamse jongeren ernstig is en dat de noodzakelijke trendbreuk niet met de huidige beleidsinstrumenten wordt bewerkstelligd. Als deze trend niet wordt doorbroken, zal het marginaliseringsproces voortschrijden en zal de Nederlandse samenleving, met name in de grote steden, voor onoplosbare problemen komen te staan. In de nota is terecht een accent gelegd op de verschillen tussen de eigen cultuur enerzijds en de cultuur in het nieuwe vaderland anderzijds en op de taalproblematiek. Het samenwerkingsverband van Marokkanen en Tunesiërs heeft op dat punt evenwel andere inzichten. Uit de nadere beantwoording van het kabinet en andere gegevens maakte de heer Gabor op dat de participatie op de arbeidsmarkt van etnische minderheden met name stuit op discriminatie. Dit probleem zal dan ook krachtig moeten worden aangepakt. In dat opzicht sloot hij zich aan bij het betoog van mevrouw Noorman.

Het is verheugend dat het kabinet thans met de CDA-fractie onderkent dat alleen een generieke aanpak onvoldoende is voor het oplossen van het probleem van de criminaliteit onder etnische groepen. Het kabinet zit met de voorgestane aanpak in drie sporen op de goede weg. De beleidsvoornemens zijn echter nog onvoldoende concreet, er is nog geen tijdspad waarlangs concrete resultaten moeten worden geboekt, een financiële

onderbouwing van de extra beleidsinspanning ontbreekt en de verantwoordelijkheden voor het behalen van resultaat zijn nog onvoldoende afgebakend. De uitvoering moet op gemeentelijk niveau plaatsvinden, maar dat kan niet zonder een centrale aansturing en facilitering. Voor het terugdringen van ongekwalificeerd schoolverlaten door het bestrijden van spijbelgedrag wil het kabinet een duidelijk registratiesysteem opzetten. Hoe wordt dat opgezet, wie draagt hiervoor de verantwoordelijkheid en welke middelen zijn hiervoor beschikbaar? Zijn de mankracht en het geld beschikbaar voor de bij de trajectbegeleiding voorgenomen oriëntatiegesprekken? Wat moet worden verstaan onder het «aanspreken» van de instellingen op de realisatie van de uitvoering? Wat betreft het verbeteren van de taalbeheersing, zou verlaging van de leerplicht tot de leeftijd van vier of drie jaar uitkomst kunnen bieden al naar gelang hetgeen het meest effectief is. Wanneer wordt de Kamer hierover geïnformeerd?

Hierna memoreerde de heer Gabor dat de LAO een duidelijke regie en afbakening van verantwoordelijkheden mist en pleit voor een samenhangend geheel van organisatorische en financiële maatregelen, alsmede voor het formuleren van prestatienormen en het oormerken van gelden. Hij was benieuwd naar de reactie van het kabinet op dat punt. Het kabinet is voornemens om snel met enkele pilots te starten. Wanneer denkt het daarmee te kunnen starten en komt het Arnhemse project, bedoeld voor drie jaar, daarvoor in aanmerking? Desgevraagd gaf hij aan dat doelstellingen, financiën en tijdschema van dit soort projecten van tevoren duidelijk moeten zijn, zodat ook een goede evaluatie mogelijk wordt. Bij voorbaat moet ook worden afgesproken welke consequenties aan de evaluatie worden verbonden.

Tot slot bracht hij naar voren dat de nota een helder inzicht in de problematiek van de criminaliteit in relatie tot de integratie van etnische minderheden biedt, alsmede een loepzuivere analyse van de oorzaken. De beleidswijzigingen zijn echter nog in een embryonale fase. De uitwerking zal naar het oordeel van de CDA-fractie in sterke mate afhangen van het tijdschema, de financiële onderbouwing en van het afleggen van verantwoording over de behaalde resultaten. Er mag geen tijd worden verspild. Het kabinet dient aan te geven op welke wijze de zelforganisaties bij de uitvoering worden betrokken en moet duidelijkheid verschaffen over de regievoering en de financiering, want dat is absoluut noodzakelijk om succes te bereiken.

Mevrouw **Oedayraj Singh Varma** (GroenLinks) vond het met het kabinet van belang dat bij de aanpak van de criminaliteit onder etnische jongeren rekening wordt gehouden met specifieke sociaal-culturele en economische achtergronden. De preventie via het onderwijs en de opvoeding dient een vooraanstaande rol in het CRIEM-beleid te krijgen. In dat kader sprak zij haar steun uit voor het voorgestane driesporenbeleid.

Allereerst stelde zij voorop dat de financiën goed moeten zijn geregeld, want anders heeft het beleid geen kans van slagen. Zijn de betrokken ministeries bereid hiervoor geld uit te trekken? Wordt dit geld geoormerkt of via het gemeentefonds onder de gemeenten verdeeld? Een structurele jaarlijkse bijdrage van 6,5 mln. leek haar veel te laag om beleid van lange adem te maken. Landelijke sturing is gewenst bij de regievoering, het scheppen van voorwaarden en de financiën, maar het beleid moet op lokaal niveau worden uitgevoerd.

Gezien het belang van het onderwijs bij de preventie, dienen de beleidsvoornemens op dit punt nader te worden uitgewerkt. Hoe wordt bijvoorbeeld het voortijdig schoolverlaten bestreden? Het is van belang om al in de voorschoolse fase aandacht aan de problematiek te besteden, gecombineerd met opvoedingsondersteuning en meer aandacht voor de Nederlandse taal. Is de voorgestelde verlaging van de leerplichtige leeftijd naar vier jaar voor alle leerlingen, alleen voor allochtone leerlingen, of

voor allochtone leerlingen in een achterstandssituatie bedoeld? Gezien het feit dat nu al 98% van de vierjarigen naar school gaat, is het wellicht beter om de energie te richten op de opvoedingsondersteuning en de Nederlandse taal.

Hierna bracht mevrouw Oedayraj Singh Varma naar voren dat het beleid niet via kortstondige projecten moet worden uitgevoerd, maar structureel van aard dient te zijn. Met het oog daarop vroeg zij hoe het is gesteld met de projecten, zoals genoemd in de brochure «Een kleurrijke aanpak». Passen deze projecten binnen het nu voorgestane beleid en kunnen zij structureel worden voortgezet? Het is van groot belang dat de allochtone jongeren een plaats in de maatschappij vinden. Het is in dat verband te betreuren dat de rol van allochtone organisaties en ouders in de CRIEM-nota onderbelicht is gebleven. Het Arnhemse project kan in dezen als voorbeeld dienen, want daarbij wordt goed samengewerkt met de migranten zelf. Daarnaast is het van belang om integraal beleid op kleinschalig niveau te voeren: op school, in de wijk, met de wijkagent, op de sportclub, et cetera. Het zou daarvoor goed zijn als de vroegere opbouwwerker en schoolmaatschappelijk werker weer worden ingesteld. Voorts vernam zij graag van de minister van Justitie of inderdaad is bezuinigd op de preventiefunctionarissen bij het openbaar ministerie. Deze functionarissen zijn juist in het onderhavige beleid van groot belang. Ook hoorde zij graag in hoeverre de internationale verwevenheden bij de criminaliteit op dit vlak worden aangepakt. Wordt de Binnenlandse veiligheidsdienst hierbij ingeschakeld?

In de nota komt de positie van meisjes in relatie tot criminaliteit onder etnische jongeren niet aan de orde. Het is echter van belang om hieraan aandacht te schenken, met name aan de problemen van Antilliaanse meisjes in de Bijlmer en van de Kaapverdiaanse meisjes in Rotterdam. Daarnaast moet het oog worden gehouden op de jongeren uit de groep uitgeprocedeerde, niet-verwijderbare asielzoekers.

Tot slot benadrukte mevrouw Oedayraj Singh Varma het belang van vroegtijdige signalering van problemen, waarbij de consultatiebureaus uitstekend werk verrichten. Op diverse plaatsen in het land worden deze bureaus echter gesloten. Zij verzocht de minister van Binnenlandse Zaken om hiervoor in samenspraak met zijn collega van VWS een oplossing te vinden, opdat de signalerende rol van de consultatiebureaus niet verloren gaat.

De heer **Wessels** (D66) complimenteerde de bewindslieden voor de CRIEM-nota, die een zorgvuldig samengestelde analyse bevat van de oorzaken en achtergronden van de criminaliteitsproblematiek onder jongeren uit etnische groepen. In de nota wordt een zorgwekkend realiteitsbeeld geschetst. Er dienen dan ook stappen te worden ondernomen om in de huidige ontwikkelingen een trendbreuk te realiseren. In dat kader onderschrijft de fractie van D66 de algemene inzet van een meer preventief beleid. Daarbij is de rol van de ouders en de school van cruciaal belang. Het is nu tijd om lering te trekken uit alle losse projecten die er op dit gebied zijn geweest om te komen tot een meer integrale aanpak van de problematiek.

Het was de heer Wessels nog niet geheel duidelijk hoe het intensiveren en effectiever inzetten van het bestaande beleid via de drie voorgestelde beleidssporen gestalte krijgt. Wat betekent deze verandering in de praktijk voor de betrokken partijen? Moet rekening worden gehouden met een reorganisatie van werkzaamheden en, zo ja, op welke termijn? Wanneer kan de Kamer de uitgewerkte beleidsprogramma's verwachten? In de aanbevelingen wordt gesproken van het starten met pilots in de grote steden. De fractie van D66 kan zich goed vinden in het voorgestelde samenwerkingsverband, waarbij met name de grote betrokkenheid van de zelforganisaties van groot belang is. Zij spelen namelijk een belangrijke rol in de sociale cohesie binnen verschillende etnische groeperingen. Op

die manier wordt minder snel afgeleden naar criminaliteit. Gebeurt dit toch, dan kan de betrokken organisatie dit richting de overheid signaleren, zodat sneller kan worden ingegrepen. Het verdient aanbeveling om bij dit samenwerkingsverband aan te sluiten op de bestaande netwerken van instanties, ook van de zelforganisaties. Het Gogamproject in Gouda zou bijvoorbeeld als «best practice» kunnen worden aangemerkt om op basis van die ervaringen met de nieuwe integrale en sluitende aanpak te starten.

Ook benadrukte de heer Wessels het belang van het vergroten van de betrokkenheid van ouders en opvoeders bij de criminaliteitspreventie onder allochtone jongeren. Dit wordt in de CRIEM-nota wel als zodanig erkend, maar deze belangrijke rol komt niet terug in de voorbeelden bij de drie beleidssporen. De overheid dient aan ouders meer voorlichting te verstrekken over de bestaande voorzieningen, bijvoorbeeld via de voorlichtingsinstanties van de zelforganisaties. Opvoeding, inspraak en inburgering moeten een belangrijk onderdeel vormen van de integrale en preventieve aanpak. Op welke wijze wensen de bewindslieden de grotere betrokkenheid van de ouders concreet vorm te geven?

Een nieuw aspect in de CRIEM-nota vormt het opnemen van een meer etnisch-culturele benadering in de drie beleidssporen. Om tot de gewenste trendbreuk te komen, is besloten om meer te kijken naar de specifieke culturele achtergrond van de jongeren zelf. Een dergelijke categorale benadering is gewenst, want gebleken is dat alleen een algemene benadering in het minderhedenbeleid niet zaligmakend is. Een meer op maat gesneden mix van categoriaal en algemeen beleid heeft veel meer effect, zoals in de nota ook wordt onderkend. Dit behoeft niet in te houden dat volledig van het bestaande algemene beleid wordt afgeweken, want de meeste criminaliteit onder etnische jongeren kan het best met algemene middelen worden bestreden. In dat kader moet een algemeen beleid worden gevoerd, gericht op het verbeteren van het onderwijs en de arbeidskansen voor deze jongeren. Er moeten alleen specifieke middelen worden aangewend als sprake is van een specifiek probleem.

Ten aanzien van de financiering constateerde de heer Wessels dat het kabinet in de nota al aangeeft dat nog moet blijken of de bestaande budgetten voldoende zijn dan wel of extra middelen moeten worden vrijgemaakt. Is hierover al meer duidelijkheid te bieden? Hoe wordt omgesprongen met het verzoek om extra geld, bijvoorbeeld voor het Arnhemse project? Het zou demotiverend werken als dit project een aantal jaren wordt uitgesteld. Voorts vernam hij graag van de bewindslieden of het geen aanbeveling verdient om in de voorgestelde preventieve aanpak apart aandacht te besteden aan geweldpleging in groepsverband.

Tot slot sprak hij de hoop uit dat met de nu ingeslagen weg de gewenste trendbreuk in de criminaliteit onder jongeren van etnische afkomst zal optreden. In de landelijk gecoördineerde aanpak moet optimale bewegingsruimte worden geboden aan lokale initiatieven. De gemeenten zijn tenslotte de regievoerders; daar moet de op maat gesneden aanpak gestalte krijgen. Ten behoeve van de CRIEM-nota is al goed integraal voorwerk verricht. Nu resteert nog de integrale aanpak op de leef- en de werkvloer.

De heer **Poppe** (SP) zag de criminaliteit onder etnische jongeren als een barometer voor de gehele samenleving. Allochtone jongeren zijn namelijk op zich niet criminelere dan andere jongeren en met veel allochtone jongeren gaat het ook goed. Wel is duidelijk dat mensen in een uitzichtloze situatie sneller de maatschappij de rug zullen toekeren en in crimineel gedrag vervallen. Het probleem is dan ook dat veel allochtonen weinig uitzicht hebben op een fatsoenlijke toekomst. Crimineel gedrag geeft de toestand weer van de sociaal-economische kansen en de binding

van mensen met de samenleving. Het is dan ook goed dat in de CRIEM-nota wordt ingegaan op de achterliggende factoren. Hij onderschreef het in de nota onderkende belang van opvoedingsondersteuning, de aanpak van het spijbelen en het voortijdig schoolverlaten en de toeleiding naar de arbeidsmarkt. Op die gebieden blijft de nota echter veel te vaag en onduidelijk. De afgelopen vijftien jaar zijn veel projecten op dit terrein uitgevoerd, die na verloop van tijd werden stopgezet. Veel van deze projecten waren weinig geschikt voor een werkelijke aanpak van de problemen, omdat de samenhang daarbij ontbrak. Met de goede bedoelingen uit de nota wordt de kern van het probleem niet bereikt: de segregatie langs etnische lijnen, het ontstaan van achterstandswijken en de cumulatie van problemen in die wijken. Dit kan niet achteraf met projecten worden bijgespijkerd. Het is noodzakelijk dat het kabinet met concrete voorstellen komt om segregatie, niet alleen tussen allochtonen en autochtonen maar ook tussen rijk en arm, tegen te gaan. In het grotestedenbeleid van het kabinet worden onvoldoende maatregelen genomen om de concentratie van allochtonen in bepaalde wijken en ook het ontstaan van witte en zwarte scholen te voorkomen. Naar aanleiding van het rondetafelgesprek constateerde de heer Poppe dat werkgevers nog steeds op kenmerken selecteren waaraan de allochtone jongeren niets kunnen doen. Er dient dan ook veel scherper op deze discriminatie te worden gelet. Het bedrijfsleven moet ertoe worden aangezet om discriminerende selectie na te laten. Het dient er ook voor te zorgen dat allochtone jongeren een opleiding krijgen en uitzicht krijgen op vast werk. In die zin sloot hij zich volledig aan bij prof. Bovenkerk, die benadrukte dat het voornamelijk gaat om het bieden van werk, een toekomst, aan allochtone jongeren. Dit geldt overigens over het algemeen voor iedereen die zich niet meer bij de Nederlandse samenleving betrokken voelt. Zonder een verplichting voor werkgevers om dit soort jongeren aan te nemen en op te leiden, blijft het dweilen met de kraan open. Projecten vormen in dat opzicht geen oplossing. Ook benadrukte hij dat diepgaand parlementair onderzoek nodig is om antwoord op de vraag te krijgen waarom het minderhedenbeleid van de afgelopen vijftien jaar geen oplossing bood voor de criminaliteit onder een harde kern van allochtone jongeren. Uit dat parlementair onderzoek zou kunnen blijken dat een projectmatige aanpak onvoldoende soelaas biedt. In antwoord op interrupties van de heer Kamp en mevrouw Oedayraj Singh Varma dienaangaande gaf hij aan dat de CRIEM-nota niet de allesomvattende eindanalyse van het probleem omvat. Er is meer kennis nodig om te voorkomen dat dit hardnekkige maatschappelijke probleem blijft voortwoekeren. In antwoord op een vraag van de heer Gabor wees hij erop dat wellicht zowel een generiek als een specifiek beleid moet worden gevoerd, mits er samenhang is tussen beide vormen van beleid.

Verder vroeg de heer Poppe van de bewindslieden een reactie op de suggestie, dat de drugscriminaliteit ook politiek wordt aangestuurd uit landen als Turkije en Marokko. Uit de praktijk blijkt dat criminelen in goeden doen, die in de wijk de blits maken, jongeren naar het criminele pad trekken. Dit soort bronnen van infectie zullen moeten worden verwijderd. Wordt daar goed onderzoek naar gedaan en worden deze bronnen van verlokking ook aangepakt?

Tot slot sloot hij zich aan bij de vragen naar de financiering. Realiseert de minister zich dat zijn voorstellen een zeer intensieve individuele begeleiding van de jongeren inhouden? Hoe wordt dat in de praktijk gerealiseerd? Worden de gezamenlijke minderhedenorganisaties betrokken bij de uitvoering van de nota?

Het antwoord van de regering

De **minister van Binnenlandse Zaken** gaf aan dat de CRIEM-nota niet had kunnen worden opgesteld zonder de uitkomst van de rondetafel-gesprekken. In dat kader sprak hij ook zijn dank uit voor de bijdrage van de commissie-Van Kemenade. Daarnaast is het onderzoeksmateriaal van prof. Bovenkerk van grote waarde geweest om de onderhavige materie doordacht en evenwichtig op tafel te krijgen. De nota is uitgebracht, omdat er reden is voor grote zorg over de overlast die met de criminaliteit onder etnische jongeren gepaard gaat. Wel is het noodzakelijk om daarbij enige nuancering en relativering aan te brengen. Zo mag inderdaad niet worden onderschat welke overlast de criminaliteit onder de eigen groeperingen teweegbrengt, al was het alleen al vanwege de daarmee gepaard gaande negatieve beeldvorming en stigmatisering. Ook moet men zich realiseren dat een aantal allochtone jongeren uit specifieke groepen het in het voortgezet onderwijs goed doen. Het belang hiervan mag niet worden onderschat, want dit biedt perspectief op het oplossen van het onderhavige vraagstuk. Pessimisme over de ontwikkelingen op de lange termijn is dan ook niet op zijn plaats. Het integratieproces moet echter naar zijn aard altijd van twee kanten komen. Vooroordelen en discriminatie komen in Nederland nog veel te vaak voor. Vervolgens bevestigde de minister dat ook een deel van de autochtone jongeren dreigt te worden gemarginaliseerd en in gevaarlijk vaarwater verzeild is geraakt. Er mag niet worden vergeten dat het in dezen altijd gaat om het individueel leven van een jong kind. Daarom heeft het kabinet bij de inzet van de Van Montfransgelden ook gekozen voor een insteek, gericht op het perspectief bieden aan individuele jonge mensen. Het blijkt voor jonge mensen lastig te zijn om op te groeien in twee verschillende sociaal-culturele omgevingen. In een aantal opzichten gaat het thans goed met de Nederlandse samenleving en dat maakt het des te onacceptabeler dat een grote groep dreigt te worden gemarginaliseerd. Het is dan ook tijd voor een trendbreuk. Het moge zo zijn dat het minderhedenbeleid van de afgelopen jaren niet het gewenste resultaat heeft gehad, maar men moet niet vergeten dat dit beleid ook in zijn tijd moet worden geplaatst. Zo was het een aantal jaren geleden nog volstrekt onmogelijk om de relatieve oververtegenwoordiging van etnische jongeren in de criminaliteit politiek aan de orde te stellen. Daarmee is tijd verloren gegaan bij de definiëring van het probleem en bij het aanpakken van de kern van de zaak. De omslag in dezen is in de jaren negentig gekomen met het rapport van de WRR, waarin werd gepleit voor een verzakelijking van het minderhedenbeleid. Maar ondertussen zijn er generaties jongeren die onnodig in de problemen zijn gekomen. Inmiddels is echter zeker voortgang geboekt. De minister gaf voorts te kennen dat het minderhedenbeleid in het verleden inderdaad te projectmatig van aard is geweest. Dat werd veroorzaakt door het gebrek aan bereidheid om het probleem ten volle te onderkennen en voor een structurele aanpak te kiezen, alsmede door een zekere onmacht. De belangrijkste beleidswijziging op dit punt is reeds door het vorige kabinet ingezet en is door het huidige kabinet voortgezet. Thans wordt het beleid niet meer centraal uitgevoerd, want de betrokken groepen kunnen alleen kleinschalig op gemeentelijk of zelfs wijkniveau worden bereikt. Maar ook dan blijft het noodzakelijk om zicht te hebben op de oorzaken van de problemen. De oververtegenwoordiging van etnische jongeren in de criminaliteit hangt deels samen met de klassieke verklarende factoren, zoals de sociaal-economische positie, de leeftijdsopbouw in de groepen, een slechte woonomgeving en dergelijke. Deze factoren vormen echter ten dele een verklaring voor de mate van oververtegenwoordiging of voor de verschillen tussen de minderheidsgroepen zelf. Aanvullende verklaringen moeten worden gezocht in de sociaal-culturele achtergrond van de verschillende minderheidsgroepen en de daaruit voortvloeiende integratie- en acculturatieproblemen die

deze groepen ondervinden. Er moet evenwel nog meer wetenschappelijk onderzoek worden gedaan naar de harde kern van de problematiek. Bij de socialisatie moet onderscheid worden gemaakt in drie fases. Ten eerste: de primaire fase (nul tot vier jaar). In deze fase, waarin het gezin centraal staat, is veelal sprake van verstoorde gezinsverhoudingen als gevolg van de migratiegeschiedenis en mogelijke verschillen tussen normen en waarden hebben vaak het ontbreken van een consequent controlemechanisme en consistent opvoedingspatroon tot gevolg. Ook de sociale controle van de ouders en de eigen gemeenschappen is sterk gereduceerd. Verder wordt in veel gezinnen nog steeds geen Nederlands gesproken, gaan de kinderen vaak niet naar de peuterspeelzaal en starten zij vaak later op de basisschool. Het probleem van de taalachterstand moet ten volle worden onderkend, zodat hierop beleid wordt ingezet. Ten tweede: de secundaire fase (vier tot zestien jaar). In deze fase, waarin naast het gezin vooral de school centraal staat, hebben kinderen uit etnische groeperingen te maken met obstakels als de onbekendheid met de eisen die de school aan ouders stelt en de afstand tussen school en de thuissituatie, ook qua opvoedingsmethoden en de overdracht van waarden en normen. Bij de overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs krijgen jongeren uit de desbetreffende groepen veelal een verkeerd, vaak te laag, schooladvies. Veel jongeren uit deze groepen spijbelen en verlaten voortijdig de school. De vrijetijdsbesteding van de jongeren is vooral gericht op de modieuze jeugdcultuur, het uitgaan en alles wat daarbij hoort. Vanwege het ontbreken van een zakgeldtraditie en de lage sociaal-economische positie ontstaat het risico, dat men snel wat geld wil bijverdienen in een illegaal en crimineel circuit. Ten derde: de tertiaire fase. In deze fase, die begint met het afsluiten van de schoolloopbaan, zijn de kansen voor de jongeren op werk in het reguliere maatschappelijke circuit vaak beperkt. Dat leidt ertoe dat men alternatieven zoekt in andere circuits, waarbij de zogenaamde «peer group» de waarden en normen bepaalt waarmee men door het leven gaat. Dat brengt risico's met zich van marginalisering en criminalisering. Ingaande op de aanpak die het kabinet voor ogen staat, wees de minister erop dat het tweede beleidsspoor zich richt op de groep op school. De nadruk ligt daarbij op het bestrijden van spijbelgedrag en het voortijdig schoolverlaten. De aanzet in de CRIEM-nota wordt verder uitgewerkt in o.a. stukken van het ministerie van OCW. Er moet sprake zijn van een intensieve begeleiding van de jongeren, waarbij maatwerk geboden is. Ouderparticipatie en allochtone leerlingbegeleiding zijn daarbij zeker van belang. Het derde beleidsspoor, gericht op de voorschoolse jeugd, is wellicht het meest interessant. De investeringen daarin hebben namelijk de meeste kans op rendement. Het gaat erom gezinnen te helpen bij de ontwikkeling van de kinderen. Dezer dagen zal de Kamer de VWS-nota over opvoedingsondersteuning ontvangen. Verschillende bewindslieden zijn bezig met het verder ontwikkelen van de kinderopvang. Ook de sociale mentoren en de consultatiebureaus zijn hierbij van belang. De minister zegde toe met VWS contact te zullen opnemen over het verdwijnen van consultatiebureaus en over de drempel die wordt gevormd door het vereiste lidmaatschap van kruisverenigingen. Hierna bracht hij naar voren dat in het brede minderhedenbeleid, ook op de onderhavige beleidsterreinen, zoveel mogelijk algemeen beleid moet worden gevoerd. Bij problemen die evenwel per categorie verschillen, moet uiteraard wel categoriaal beleid worden gevoerd. In de CRIEM-nota klinkt sterk door dat bij de jongeren wordt gezocht naar maatwerk, op het individu gericht. Het kabinet voert wel degelijk ook een integraal beleid. Niet al het op dit punt te voeren beleid van de verschillende departementen komt evenwel uitputtend in de CRIEM-nota de orde, aangezien dat al voldoende blijkt uit andere nota's van het kabinet, zoals de nota «Veiligheidsbeleid» en de nota «Geweld op straat». Dat geldt ook voor zaken als het onderwijsbeleid ter voorkoming van schooluitval en het

arbeidsmarktbeleid. In de rapportages «Jeugd en veiligheid» en in de voortgangsrapportage minderhedenbeleid wordt ook uitvoerig stilgestaan bij de participatie van SZW in dit beleid. Over de besteding van de Van Montfransgelden zal de Kamer dezer dagen een stuk bereiken. Ook in het grotestedenbeleid wordt veel aandacht geschonken aan de veiligheid in de eigen leefomgeving. Het gaat niet aan om al deze zaken in één nota op te nemen, want daarmee zou onvoldoende worden ingezoomd op specifieke problemen en het daarbij noodzakelijkerwijs te voeren categorale beleid. De CRIEM-nota is ook uitgebreid besproken in het kabinet en in het interdepartementaal overleg met de ministeries van OCW en SZW. Uitvoering van de motie van mevrouw Noorman over het integrale plan van aanpak zou onnodig bureaucratie veroorzaken en zou afleiden van de noodzakelijke aandachtspunten. Het kabinet zal deze motie dan ook niet uitvoeren.

Met de heer Kamp was de minister van mening dat de rol van het arbeidsmarktbeleid in bredere zin niet moet worden onderschat. De prioriteit die het kabinet heeft gelegd bij de bevordering van de werkgelegenheid en de bijbehorende flexibilisering van de arbeidsmarkt, hebben blijkens de cijfers veel resultaat geboekt bij groepen die het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt. Dat laat onverlet dat hierbij nog een slag te maken is.

Ook bevestigde hij de stelling van mevrouw Noorman, dat de CRIEM-nota is bedoeld voor alle gemeenten in Nederland en dus niet alleen voor de 25 gemeenten die onder het grotestedenbeleid vallen. Wel kan men uit het grotestedenbeleid lessen trekken voor de integrale aanpak waarin men probeert de verschillende betrokken instanties, zoals de zelforganisaties, bij elkaar te brengen. Het Rijk probeert dat ook te stimuleren, bijvoorbeeld bij de inzet van de Van Montfransgelden. De regievoering bij het CRIEM-beleid dient inderdaad bij de gemeenten te liggen. Dit kan wel leiden tot verschillende resultaten tussen gemeenten en tot een verschillende aanpak. Als zich bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen voordoen, dienen het kabinet en ook het parlement niet als eersten als een bok op een haverkist te springen. Wel dienen de ontwikkelingen goed te worden gevolgd.

Ten aanzien van het monitoren c.q. het volgen van de ontwikkelingen in het beleid dat naar de gemeenten is gedecentraliseerd, memoreerde de minister dat de motie van mevrouw Noorman op dit punt slecht is gevallen bij de VNG. De VNG vroeg zich namelijk af of het parlement nu het werk van de gemeenten moet gaan monitoren. De VNG staat wel positief tegenover het in volgende bestuursakkoorden maken van afspraken over resultaten en de controle daarop. Gemeenten dienen zelf een voorziening te treffen waarin zij hun eigen beleid monitoren, opdat hierop in het beleid kan worden ingesprongen. Uiteraard dient dit materiaal ook voor Kamer, kabinet en departementen beschikbaar te zijn, zodat aan de hand daarvan en aan de hand van eigen onderzoeken op rijksniveau een goed beeld van de grote lijnen ontstaat. Uiteraard moet ook het oog worden gehouden op het beleid waarvoor de provincies en het Rijk zelf verantwoordelijk zijn.

Aan de rol van de zelforganisaties bij het CRIEM-beleid hechtte de minister veel belang. Zij hebben een grote eigen verantwoordelijkheid en mogen daarop ook worden aangesproken. Het betrekken van de zelforganisaties bij het uit te voeren beleid is evenwel primair een taak van de gemeenten, want dat vloeit voort uit hun regierol. De rijksverantwoordelijkheid op dit punt komt tot uitdrukking in de wijze waarop de zelforganisaties bij de beleidsvorming zijn betrokken. Ook schenkt het Rijk aandacht aan de betrokkenheid van de zelforganisaties op gemeentelijk niveau bij het afsluiten van de convenanten in het kader van het grotestedenbeleid. Het toekennen van een eigen rol aan de zelforganisaties behoeft niet per definitie gepaard te gaan met extra financiële middelen.

Ten aanzien van de financiering wees de minister op het feit dat de bij het beleid betrokken departementen in hun reguliere geldstromen voortdurend opnieuw prioriteiten moeten stellen. Zo heeft OCW meer middelen toegekend aan het voorkomen van spijbelen en voortijdig schoolverlaten. Verder is het een goede traditie dat kabinetten aan het eind van een periode geen nota's uitbrengen met grote financiële wensen waarin niet is voorzien. Extra gelden voor uitvoering van de CRIEM-nota dienen dan ook na de komende formatie te worden vertaald in de begroting 1999 en de jaren daarna. Voor 1998 is wel al 6,5 mln. uitgetrokken voor de pilotprojecten. Thans wordt bezien welke van de aangemelde projecten hiervoor aanmerking komen. Voorts is in het kader van de ICES aan het grote-stedenbeleid en aan de sociale en onderwijsinfrastructuur een prominente plaats toegekend.

Tot slot deelde hij mede dat over de resultaten van het CRIEM-beleid zal worden gerapporteerd in het jaaroverzicht minderheden. De tijdelijke externe commissie zal zich op alle drie beleidssporen richten. Bij het beleid zal wel degelijk ook rekening worden gehouden met het boekje «Een kleurrijke aanpak». Tevens zal in het kader van het CRIEM-beleid aandacht worden geschonken aan de groep meisjes. De inzet van de BVD ten aanzien van het CRIEM-beleid is zeer terughoudend, aangezien vooral politie en justitie in eerste instantie tegen criminele gedragingen moeten optreden. Het ligt anders wanneer de criminaliteit een gevaar vormt voor de staatsveiligheid en dergelijke, waarvan bij de georganiseerde misdaad soms sprake is.

De **minister van Justitie** onderschreef het belang van de preventie van criminaliteit, maar gaf tevens aan dat preventie niet los kan worden gezien van de repressieve kant van de zaak. Als jongeren ondanks de preventie toch blijken te ontsporen, zal de overheid immers snel, consequent en duidelijk moeten reageren. Anders maakt de overheid zich ongeloofwaardig. De overheid dient evenwel verstandig om te gaan met het straffen van jongeren, zoals bij HALT-projecten en dergelijke tot uitdrukking komt. Bij het project «Justitie in de buurt» is de strafrechtelijke kant van de zaak ook ingebed in andere acties die ten aanzien van allochtone jongeren worden ondernomen. Daarbij is het van belang dat problemen van groepen worden onderkend en worden benoemd, maar dan wel oplossingsgericht. Zo heeft Justitie thans een commissie ingesteld die met de Marokkaanse gemeenschap bekijkt welke mogelijkheden er zijn om de problematiek van Marokkaanse jongeren aan te pakken. Deze commissie zal binnen niet al te lange tijd rapporteren. Zij deelde voorts mede dat in de brief over de besteding van de Van Montfransgelden ook wordt ingegaan op de projecten die succesvol waren. Uit de groei van het aantal HALT-projecten, de groei van taakstraffen, de versterking van de kerntaak van de raden voor de kinderscherming en de uitbreiding van de jeugdreclassering blijkt dat Justitie op dit punt de afgelopen periode bepaald niet heeft stilgestaan. Aan de problematiek van meisjes in relatie tot criminaliteit is in het verleden weinig aandacht geschonken; meer onderzoek op dit punt is dan ook noodzakelijk. Los van de criminaliteit, blijkt wel dat er specifieke problemen zijn met meisjes die in de prostitutie terecht komen en daar een perspectiefloos bestaan leiden. Ook blijkt dat jongens soms wat meer acting-outgedrag vertonen, terwijl meisjes dikwijls een meer in zichzelf gekeerde reactie vertonen en depressief worden. Dit aspect verdient ook de aandacht.

De minister maakte voorts duidelijk dat de taken van de preventiefunctionarissen bij het openbaar ministerie in een aantal gevallen zijn opgegaan in de algemenere taken van OM-functionarissen. Zij vond dat een goede ontwikkeling, opdat meer in het algemeen aandacht aan de preventie wordt geschonken en niet alleen door één functionaris. De preventiefunctie krijgt wel extra accent in het project «Justitie in de

buurt». Het is zaak dat men daarbij beseft dat justitie veel ziet en constateert, maar niet de instantie is die daarmee aan de slag moet gaan. Justitie kan wel andere instellingen aan het werk zetten, hetgeen bij «Justitie in de buurt» vanwege de goede samenwerking met andere instellingen bij uitstek tot uitdrukking komt.

De groepsgewijze geweldpleging door jongeren is een algemeen fenomeen dat niet specifiek voor allochtone jongeren geldt. In de nota «Geweld op straat» wordt hieraan apart aandacht besteed.

Tot slot gaf de minister aan ook in het kader van de CRIEM-problematiek geen voorstander te zijn van een verlaging van de leeftijd waarop men onder het strafrecht valt van twaalf naar tien jaar. Wel moet worden geregistreerd welke criminaliteit onder de allerjongsten plaatsvindt. In dat opzicht is een taak weggelegd voor de raden voor de kindbescherming, waarbij zo nodig via de civiele weg kan worden ingegrepen. Als kinderen van bijvoorbeeld tien jaar door anderen tot criminaliteit worden aangezet, is het in eerste instantie geboden om diegenen aan te pakken die dat organiseren.

Nadere gedachtewisseling

Mevrouw **Noorman-den Uyl** (PvdA) kreeg graag nog een reactie op de rol van discriminatie in de achterstand van allochtone jongeren en het achterblijven van de vervolging op dit punt. Verder zou zij de Kamervoorzitter verzoeken het verslag van het algemeen overleg op de plenaire agenda te plaatsen.

De heer **Kamp** (VVD) deelde mede zijn conclusies in dat plenaire debat te zullen trekken.

Voor de heer **Gabor** (CDA) gold hetzelfde. Hij had immers onvoldoende antwoord gekregen op zijn dertien vragen aan het kabinet. Met het oog daarop leek een uitvoerig plenair debat hem op zijn plaats.

De **minister van Binnenlandse Zaken** maakte kenbaar dat de meeste vragen van de heer Gabor reeds impliciet zijn beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
De Cloe

De griffier van de commissie,
Coenen